

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»
Кафедра іноземних мов

Інститут вищої освіти НАПН України
Київський університет імені Бориса Грінченка
Донбаський державний педагогічний університет
Українська асоціація когнітивної лінгвістики і поетики
Всеукраїнська асоціація з мовного тестування та оцінювання

ЯКІСНА МОВНА ОСВІТА
У СУЧАСНОМУ ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ:
ТЕНДЕНЦІЇ, ВИКЛИКИ, ПЕРСПЕКТИВИ

*Матеріали I Всеукраїнської
науково-практичної конференції
(Суми, 23–24 листопада 2017 року)*

Суми
Сумський державний університет
2017

ЛІТЕРАТУРА

1. Боженко Л. Емоційне вигорання педагогів / Л. Боженко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://literacy.com.ua/praktychna-psyhologija/212-prosvitnytvo-i-profilaktyka/764-emotsiine-vyhorannia-pedahohiv.html>
2. Борисова М.В. Психологические детерминанты феномена эмоционального выгорания у педагогов / М.В. Борисова // Вопросы психологии. – 2005. – № 2. – С. 97–104.
3. Самоукина Н.В. Синдром профессионального выгорания / Н. В. Самоукина [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.help-patient.ru/psychological_help/doctors/professional_burning/

Жуковська А.В.

Київський національний лінгвістичний університет

ТАКЕСИЧНА СКЛАДОВА БАГАТОКОМПОНЕНТНОГО НЕВЕРБАЛЬНОГО МОДУЛЯ: ПРИНЦИПИ КОМБІНАТОРИКИ

За модулярного підходу до вивчення тактильної поведінки художнього персонажа в сучасній англomовній прозі основною структурною одиницею дослідження можна вважати такесичний модуль, який визначаємо як частину англomовного художнього дискурсу, що містить одну або декілька номінацій на позначення дотику персонажа. Аналіз ілюстративного матеріалу засвідчує, що, такесичний модуль як моноструктура зустрічається рідше, аніж у складі багатокомпонентних модульних утворень, що у свою чергу підтверджує тезу про інтегративну природу дотику, тобто, трактування його як сукупної дії жесту руки (чи іншої частини тіла за допомогою якої здійснюється тактильний контакт) та наявності таких проксемних умов, що уможливають дотик взагалі [14, 105]. Таким чином, припускаємо, що такесичні модулі – це редуковані структури, в яких хоча й немає засобів експліцитного вираження інших невербальних компонентів, однак імпліцитно вони передбачають присутність у комунікативному акті проксемних та кінесичних невербальних компонентів. З огляду на це, доречно, на наш погляд говорити, про *тактильну подію*, як складну комбінацію тісно пов'язаних між собою цілеспрямованих проксемних, кінесичних і

тактильних дій комуніканта, що регулюється певними екстралінгвальними чинниками та відбуваються на тлі комунікативного акту. Центральним елементом тактильної події є дотик, оскільки інші її складові спрямовані на його реалізацію. На початковій фазі тактильної події має місце *доцентровий проксемний компонент*, до прикладу, це може бути скорочення відстані відносно комунікативного партнера або зміна комунікантом положення свого тіла в комунікативному просторі тощо. Наступним обов'язковим елементом тактильної події є *кінесичний компонент*, інакше кажучи, *передтактильний жест*, тобто рух руки, чи іншої частини тіла комуніканта у напрямку адресата з метою реалізації дотику. Успішне здійснення тактильного контакту із іншим відбувається за умови досягнення комунікантом сприятливих передтактильних проксемних та кінесичних обставин. Фаза припинення тактильного контакту пов'язана із появою ще одного кінесичного елементу – *післятактильного жесту* у напрямку від комунікативного партнера, а на завершальній фазі тактильної події має місце *відцентровий проксемний компонент* – комунікант віддаляється від свого партнера на більш нейтральну відстань, змінює положення свого тіла або взагалі покидає комунікативний простір, що веде до повного завершення не тільки тактильної, а й комунікативної взаємодії взагалі. За модулярного підходу тактильну подію можна представити як комбінацію таких модулів: доцентровий проксемічний модуль «відстань» + препозитивний кінесичний модуль «жест» + центральний такесичний модуль «дотик» + постпозитивний кінесичний модуль «жест» + відцентровий проксемічний модуль «відстань». У рамках сучасного англomовного художнього дискурсу зрідка зустрічається повна номінативна подача усіх компонентів тактильної події, що б, вочевидь, призвело до перенавантаження його номінативного простору. Зазвичай вербалізовані тільки деякі її структурні елементи. Відтак, опис тактильної події в англomовних художніх практиках найчастіше містить наступні модулі із відповідним номінативним наповненням:

– **такесичний модуль «дотик»:** *«Not now, love, eh?» Dad touches her shoulder* [8, 14];

– **препозитивний кінесичний модуль «жест» + такесичний модуль «дотик»:** *Daphne, beside me, reached out a plump, beringed hand and patted my leg* [8, 45].

– **такесичний модуль «дотик» + постпозитивний модуль «жест»:** *«Yes, something like that.» She touched his cleft with her fingers, tracing a line down his neck [1, 231];*

– **доцентровий проксемічний модуль «відстань» + такесичний модуль «дотик»:** *«I'm sorry I lost my temper. It's no way to send you off to an exam, so can we be friends again? » Going to her, Tierney gave her a loving hug [6, 128];*

– **такесичний модуль «дотик» + відцентровий проксемічний модуль «відстань»:** *He clasped Isaac by both shoulders and then took a half step away from him. «Tell Hazel about clinic» [5, 15];*

– **доцентровий проксемічний модуль «відстань» + такесичний модуль «дотик» + відцентровий проксемічний модуль «відстань»:** *He leans forward, brushes a kiss against Mariah's cheek, and starts down the hall [9, 127].*

Припускаємо, що вербалізація саме тих чи інших елементів тактильної події зумовлена бажанням автора акцентувати її ключові параметральні та якісні ознаки.

Кількісно багатокомпонентний невербальний модуль може поєднувати від двох до п'яти складників [13, 15]. Такесичний модуль найчастіше поєднується із проксемічним модулем «відстань», кінесичними модулями «жест», «погляд», «усмішка» та «вираз обличчя», паралінгвістичним модулем «голос», ольфакторним модулем «запах», а також подекуди із іншими невербальними компонентами, симптомами, артефактами тощо. Поєднання номінацій дотику та інших невербальних проявів комуніканта сприяє породженню нових смислів інтерпретації номінативного простору англomовного художнього дискурсу. Аналіз принципів комбінаторики такесичних модулів із іншими невербальними модулями дозволяє виокремити такі фактори їх поєднання: адресованості, гармонійності та рівноваги. За фактором *адресованості* поєднуваних номінацій невербальних проявів мовця розрізняємо *одновекторні* та *різновекторні* багатокомпонентні невербальні модулі. У першому випадку усі невербальні дії художнього персонажа спрямовані на одного комунікативного партнера, наприклад: *As he reached her and slipped his free hand into her hair, his smoky grey eyes told her more profoundly than words how glad he was to be home [6, 49],* у другому – на різних учасників комунікативної взаємодії: *He [Augustus] offered me his arm. I took it, glancing back to Mom. «See you by eleven,» she said. [5, 160].*

Припускаємо, що така різнонаправленість використаних автором номінацій на позначення невербальних засобів не тільки сприяє «втримуванню» у полі зору читача ситуативно важливих художніх персонажів, а й в певній мірі забезпечує його різнопланове або більш повне прочитання з точки зору актуальних тут і зараз аспектів міжособистісних відносин, першочергових орієнтирів чи пріоритетів персонажів.

Фактор *гармонійності* поєднання номінацій на позначення дотику комуніканта із номінативними одиницями, що виражають його інші невербальні прояви отримує дві протилежні реалізації у просторі сучасного англomовного художнього дискурсу: *консонанс* та *дисонанс* поєднуваних номінацій у рамках багатокomпонентного невербального модуля. Якщо перше – це співзвуччя, смислова злагодженість номінацій на позначення невербальних проявів персонажа: «*Thanks for coming,*» she said warmly, giving him [Marty] a hug [6, 97], то друге, це навпаки – відсутність смислової співзвучності між номінативними одиницями, порушення відповідності між смислами, що передаються поєднуваними номінаціями на позначення невербальної поведінки комунікантів: «*Is something troubling you?*» His smile seemed forced as he shook his head. «*Not a solitary thing*» Then he wrapped his hand around the back of her neck and touched her forehead to his own [7, 140].

Теоретичним підґрунтям для виокремлення фактору *рівноваги* поєднання такесичних номінацій із мовними одиницями на позначення інших невербальних проявів мовця в рамках багатокomпонентного невербального модуля послугувала модель еквілібріуму невербальних засобів комунікації [3]. За модулярного підходу до розуміння невербальної поведінки комуніканта суть моделі рівноваги можна трактувати як таку, що передбачає обернений характер відношень між різносистемними невербальними модулями, що входять до складу багатокomпонентного невербального модуля: «*Never mind, I'll be off now.*» She walks by me, grabs my arm, and squeezes hard but still refuses to look at me. «*Take care of yourself, love*» [2, 82].

Зазначені чинники поєднання номінацій на позначення різносистемних невербальних компонентів мають зовнішній характер, а тому, вважаємо перспективним дослідження внутрішніх факторів комбінаторики, що виявляються у специфічній взаємодії знакових параметрів невербальних проявів персонажа,

актуалізованих у номінативному просторі художнього англомовного дискурсу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Adler W. Random Hearts / Warren Adler. – L.: Coronet Books, 1999. – 247 p.
2. Ahern C. Thanks for the Memories / Cecelia Ahern. – L.: Harper Collins Publishers, 2008. – 489 p.
3. Argyle M. The Psychology of Interpersonal Behaviour / Michael Argyle. – Middlesex: Penguin Books, 1978. – 322 p.
4. Calero H. The Power of Nonverbal Communication / Henry H. Calero. – L.A.: Silver Lake Publishing, 2005. – 308 p.
5. Green J. The Fault in Our Stars / John Green. – L.: Penguin Books, 2013. – 313 p.
6. Lewis S. The Truth About You / Susan Lewis. – L.: Arrow Books, 2014. – 469 p.
7. Macomber D. Love Letters / Debbie Macomber. – L.: Arrow Books, 2014. – 372 p.
8. Moyes J. After You / Jojo Moyes. – L.: Penguin Books, 2016. – 410 p.
9. Picoult J. Keeping Faith / Jodi Picoult. – L.: Hodder, 2006. – 468 p.
10. Краткий словарь когнитивных терминов / Е. С. Кубрякова, В. З. Демьянков, Ю. Г. Панкрац, Л. Г. Лузина. – Москва: МГУ, 1996. – 245 с.
11. Крейдлин Г.Е. Невербальная семиотика: язык тела и естественный язык / Г.Е. Крейдлин. – М.: Новое литературн. обозрение, 2002. – 592 с.
12. Кудрявцева Н. Б. К проблеме организации прагматического модуля франкоязычного дискурса [Электронный ресурс] / Н. Б. Кудрявцева // Вестник Московского государственного лингвистического университета. – 2012. – Режим доступа до ресурсу: <https://cyberleninka.ru/article/n/k-probleme-organizatsii-pragmaticeskogo-modulya-frankoyazychnogo-dialogicheskogo-diskursa>. - Дата доступу: 22.08.2017.
13. Нетребіна С. П. Соматикон емоційного реагування персонажа в англомовному художньому дискурсі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук: спец. 10.02.04 «Германські мови» / Нетребіна Світлана Павлівна – К., 2016. – 20 с.
14. Серякова И. И. Невербальный знак коммуникации в англоязычных дискурсивных практиках: монография / Ирина Ивановна Серякова. – К.: Изд. центр. КНЛУ, 2012. – 280 с.

15. Соколова В.Л. Коммуникативная структура англоязычного художественного диалога: на материале англоязычной прозы и драмы XX века: дис. канд. філ. наук: 10.02.04 «Германские языки» / Соколова Вера Леонидовна – М., 2008. – 250 с.
16. Солощук Л. В. Взаємодія вербальних і невербальних компонентів комунікації у сучасному англomовному дискурсі : дис. докт. філ. наук : 10.02.04 «Германські мови» / Солощук Людмила Василівна – К., 2009. – 469 с.

Казанджиєва М. С.

Сумський державний університет

ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНІ ПРАВНИЧІ ТЕКСТИ В НАВЧАННІ МОВИ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ

Програми підготовки майбутніх юристів, у які входить як навчальна дисципліна мова професійного спілкування, передбачають поглиблення та розширення знань із сучасної літературної мови, формування навичок і вмінь їх подальшого застосування у професійній діяльності правників. Оволодіння мовою права як окремим стильовим різновидом української літературної мови передбачає, крім опанування понятійно-категоріального апарату професії, і знання специфічного в мові права – загальних відомостей про сутність і функції мови права, її стильові та жанрові різновиди; положення чинного законодавства щодо функціонування та розвитку мов в Україні (державної мови, мов національних меншин, мов міжнародного спілкування, мови судочинства тощо). Особливу групу інформації становлять основні поняття юридичного термінознавства, вимоги до називання та дефініцій юридичного терміна; види юридичних термінів; жанри юридичних текстів тощо. У процесі вивчення курсу мова професійного спілкування студенти мають одержати цілісне уявлення про специфіку правничої мови, особливості юридичних текстів, про закони і правила правничого мовлення в усіх його функціонально-стильових різновидах, письмовій та усній формі [1, 2].

Одним з основних прийомів формування вмінь аналізу іншомовних юридичних текстів є метод системного моделювання (визначення умінь сприймання і продукування іншомовних текстів професійного спрямування, аналізу їх жанрів і типів). Студентам-іноземцям, що вивчають юриспруденцію, можуть бути запропоновані